

8

NOVEMBER • 2000

PRIS 10 KR

på Ljunggen

Träskomakaren på Stjärndalavägen

Bland det fotomaterial Calluna samlar in, dyker det ibland upp bilder som ger något mer än bara det bilden föreställer. De förmedlar en stark atmosfär av gångna tider och yrken och ger en inblick i hur livet kunde te sig för vanliga människor här nere i byarna för inte så länge sedan. Dessutom skulle de kunna stå helt utan förklarande text, de är helt enkelt bra bilder.

Nej, det är inte Truls i Brunnen vi ser, utan träskomakaren Jeppa Jönsson på Stjärndalavägen. Huset byggdes av hans far, Lars Larsson omkring 1840. Här växte Jeppa upp med sex syskon i en storstuga på 15 kvm och med svinstia i sidorummet.

Jeppa, som var född 1845, gifte sig så småningom med Kersti Larsson. Tillsammans fick de fyra söner som alla växte upp i huset. Nu med svinstian omvandlad till träskomakeri.

Huset står för övrigt kvar och är i samma släkts ägo.

De fyra sönerna ses på den nedre bilden. Vid en första blick ser de kanske ut som gubbar, men den yngste har nyss passerat tonåren. Söndagsklädda avnjuter de var sin plisner i trädgården efter veckans arbete.

KULTURERVENSKEN
Calluna
på och när Ljunggen

Telefonen kommer till Ljungen

Callunas KulturPenning

Sedan sist.

Med detta nummer av på Ljungen följer en inbjudan till en »Ljungenkväll« på Postgården den 23 november, då bland annat Callunas KulturPenning kommer att delas ut.

Denna gång ber vi medlemmarna köpa biljetten på biblioteket i förväg; vi behöver veta hur många som kommer eftersom utrymmet på Postgården är begränsat. Eventuellt överblivna biljetter går dock att köpa på mötet.

Sedan sist har boken Stinsen i Falsterbo kommit ut, den har sålt bra och tryckts om flera gånger.

Första försäljningsdagen blev den 1 juli då Stig Martensson satt i solskenet på Lions Sommarkarnad i Falsterbo och signerade sin bok.

Många kom och fick en pratstund med Stig som signerade omkring 150 böcker under två dagar. Calluna har inget fast försäljningsställe i Falsterbo, så Stig säljer boken hemifrån. Det går alltså bra att knacka på hos Stig och Astrid Martensson på Stingsången.

Postgården i Höllviken firade 25 årsjubileum i augusti. Calluna fanns på plats med en liten utställning. Dels visade vi bilder från butikerna, med vår nu kända uppmaning att skicka in uppgifter och små berättelser till oss. Dels visade vi »då-och-nu-bilder« från Höllviken. Utställningen återkommer i december på biblioteket.

Vi har tidigare, mer eller mindre, tagit för givet att alla vet t.ex. var Ljungbären låg. Men så är ju inte fallet. Omkring hälften av Höllvikens nuvarande befolkning är inflyttade eller födda efter det att den revs! Detta ger oss anledning att fundera på att ge ut en fotobok där gamla bilder kompletteras med nytaget material.

Men först kommer en ny upplaga av Höllviken – bilder och minnen från förr, denna var första boken som varit slutsåld en tid, men vi tycker den borde finnas tillgänglig i handeln. Denna gång trycker vi dock en något enklare upplaga med mjuka pärmar.

Anders Petter Erikson var extra ordinarie telegrafassistent vid Telegrafverket i Malmö. I skriften Ett ljust julkäfte från 1879 berättar han om en fotvandring från Malmö till Falsterbo. Här har han just besökt Truls i Brunnen och vandrar nu vidare mot Skanör.

»Vi sade farväl åt Truls och fortsatte marschen, något stela i benen till en början. Där till vänster kommer telegraflinjen från Trelleborg och kliver med långa steg över heден, tills den når vägen, och fortsätter sedan i samma riktning som vi. Den långa raden av stolpar, vilka blir mindre och mindre på avstånd, ger en ypperlig perspektivisk effekt på den annars så enformiga slätten. [...] Det sjöng i telegraftråden och brusade i stolparna, från sjöstranden hördes vägnarnas skvalpsamt ljudet av en och annan sjöfågel.»

Så långt Anders Petter, telegraflinjen drogs för att Sviters bägringsbolag i Köpenhamn snabbt skulle kunna vara på plats vid en förlisning eller strandning. Deras agent i Skanör var handlanden Johan Åberg som alltså rapporterade om de många tillbudet runt Falsterborev. Det fanns mycket pengar att tjäna för den som var först på plats, därav investeringen.

Men detta gällde alltså telegraftråden inte telefonen, den kom först med järnvägen i 1900-talets början. Trädarna var de samma, men tekniken en annan. Varje by som ville ha en telefonstation fick gå samman och leta abonnenter. Ett 10-tal räckte för att man skulle få lönsamhet i projektet. Blev det fler tog Telegrafverket över stationen. Det blev många stationer, bara i det som nu är Vellinge kommun fanns ett 15-tal bemannade telefonstationer på 20-talet. Bemannade är kanske fel uttryck, det var till stor del en kvinnlig syssla. Televerket var då landets största arbetsgivare för kvinnor.

1910 fanns på Ljungen telefonstationer i Falsterbo, Skanör, Ljungnhusen, Kämpinge, Fotevik och Kungstorp med tillsammans 95 abonnenter! Men nya abonnemang tecknades i trask takt. 1920: 289, 1930: 395, 1940: 826. Vid det laget fanns det bara två telefonstationer kvar, nämligen Falsterbo och Höllviksnäs. Kämpingestationen döptes om 1929 till Höllviken, vilket blev Höllviksnäs 1943. Foteviken och Ljungnhusen gick upp i Höllviken 1934 och Kungstorp följde efter 1936. Samma år gick Skanör ihop med Falsterbo. Nämnas kan också att Höllviken och Falsterbo telefonstationer hade nåttöppet från 1935, innan dess gick det alltså inte att ringa på kvällen och nätter!

1956 automatiserades stationerna, dvs det gick att ringa direkt till abonnenten utan att först begära nummer av en telefonist. Höllvikens trefiffiga nummer blev sexsiffriga då man satte 450 framför sitt gamla nummer. Nu fick Televerket fart på försäljningen på allvar. 1950:

1.432, 1960: 1.998, 1970: 4.455, 1980: 7.518. Sveriges sista manuellastationer låg i Arjeplog och automatiserades inte förrän 1972!

Skanör-Falsterbo hade från början lika många eller fler abonnenter än Höllvikenområdet, men strax före 2:a världskriget gick Höllviken om i antal abonnemang och har sedan dess haft ca. 50% fler abonnenter än Skanör-Falsterbo. 1985: Skanör-Falsterbo 3.463, Höllviken 5.132. För den verkliga kalenderbitaren finns hela statistiken här nedan.

Ur Ernst Frostins Bjarna vid landsvägen.

Någon bild från en telefonstation på Ljungen har vi inte (finns det möjligen en i gömmorna hos någon av våra medlemmar?) Denna är istället från Ö. Grevie då stationen där lades ner 1953. Det är Inez Bergquist som slutar efter att ha bejämnat abonnenterna sedan hon var 17 år 1909!

Station	1910	1915	1920	1925	1930	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1970	1980	1985
Fotevik	11	21	54	87	116	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kungstorp	18	18	11	11	12	10	-	-	-	-	-	-	-	-
Kämpinge	-	10	15	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ljungnhusen	21	28	38	38	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Höllviken	-	-	-	-	16	309	483	627	896	1034	1272	2672	4484	5132
Skanör	15	21	74	63	74	93	-	-	-	-	-	-	-	-
Falsterbo	30	55	97	104	125	169	343	411	536	640	726	1783	3034	3463
Hela Ljungen	95	153	289	314	395	581	826	1038	1432	1674	1998	4455	7518	8595

Det är nu femte året vi delar ut Callunas KulturPenning. Den har tidigare tilldelats Stora Hammars Mölleförening, Leif Brost, Bertil Rubin och Solvig Karlsson.

Årets KulturPenning tilldelas Liljan Häkansson, lärare på Tångvallaskolan, med motivering: För att hon med framsynt pedagogiskt arbete har skapat intresse för Ljungens natur- och kulturhistoria.

Bakgrunden är följande: Forskningsrådets nämnden (FEN) som bl.a. har till uppgift att stödja forskning och främja information om forskning och forskningens roll i samhället, utlyste våren 1999 ett projektarbete för grundskolans högstadium kring ämnet "Miljön har en historia. Idén var att eleverna över ämnesgränserna skulle forska i sin bygds miljöhistoria.

Denna typ av projekt, som kan vara mycket inspirerande både för elever och lärare, kräver mycket arbete utöver det vanliga för den lärare som tar på sig projektansvaret.

Liljan Häkansson hade både utbildning, kunskap och entusiasm nog att klara detta. Hennes bakgrund är universitetsutbildning i bl.a. historia, geografi och samhällskunskap följt av praktisk-pedagogisk utbildning på Lärarhögskolan och ett intresse för historia och miljö. Hon har varit lärare i Vellinge kommun sedan 1977 och bor i Falsterbo sedan 20 år tillbaka.

Projektet delades upp i en rad områden: Tångvallarna, Falsterbokanalens inverkan på miljön, Badturismen, Knösen, Stränderna och Sillutiden är exempel på områden eleverna kunde välja bland. Några valde att vara ensamma men de flesta arbetade i grupp med att läsa, intervjua och sammanställa uppgifter om ämnet som sedan presenterades. Man gjorde också en utställning på skolan och bjöd in pressen. Några elever presenterade sina projekt på video och många av texterna hamnade även på internet, med sammanfattningar på

engelska. Flera av projekten uppmärksammades av pressen. Artiklar skrevs i bl.a. Trelleborgs Allehanda, Sydsvenskan och tidskriften Miljöaktuell.

»Eleverna på Tångvallaskolan har gjort mycket fina och uppmärksammade insatser inom projektet. Därför vore det önskvärt att pengar för dylika projekt tillförs skolorna för att fortsätta projektet som förtjänstfullt igångsatts av FEN för att t.ex. bjuda in forskare att medverka även i grundskolan« säger Liljan som är glad över att Calluna uppmärksammar projektet.

»Det är roligt varje gång kulturen uppmärksammas och jag känner mig naturligtvis personligen stolt och hedrad dels för utmärkelsen som sådan, och dels för att figurera i sällskap med tidigare stipendiemottagare, som enligt min uppfattning gjort imponerande insatser var och en på sitt område«.

»Detta är det intressantaste och mest stimulerande jag gjort under mina år som lärare. Jag hoppas kunna fortsätta att arbeta med dessa frågor och med detta arbetssätt, men det har bokstavligen talat tagit all min fritid under det senaste året. På skolan har vi jobbat tillsammans i grupp, men framför allt har jag haft hjälp av Christer Karlsgård som är en verklig expert på miljöhistoria. Utan hans hjälp hade det inte blivit något projektarbete överhuvudtaget«.

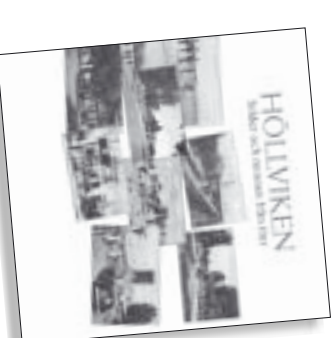
»Eleverna har gjort ett arbete ingen tidigare gjort. De har lyssnat till experter, från professorer till kunniga lokalhistoriker, alla med hög kvalitet på sina kunskaper«.

Slutligen vill Liljan också tacka alla de som på olika sätt ställt upp och hjälpt hennes elever.

Lästips från Calluna

Böckerna finns att köpa på biblioteken i Höllviken och Skanör samt på Bärnstensmuseet i Kämpinge, Falsterbo Museum och Turistbyrå vid Falsterbokanalens samt på 1ca-Toppen i Höllviken.

Höllviken – bilder och minnen från förr. Ny upplaga ute till jul. Pris 140 kr.

Ett stycke kanalhistoria. Pris 50 kr.

Resande över Ljungen. Pris 75 kr.

Sista dansen i Höllviken. Pris 130 kr.

Stinsen i Falsterbo. Pris 140 kr.

svagsvift i åd

Foteviken torrläggdes! – ännu ett projekt som ran ut i sanden.

I på Ljunggen 4 redogjorde vi för en fantastisk plan att torrlägga hela Höllviken för att bl.a. anlägga en 1 mil lång tävlingsbana för bilar. Detta projektet blev aldrig av, och tur var väl det. Men det har funnits många fler projekt som, bokstavligen, har runnit ut i sanden. Här skall vi berätta om när Foteviken skulle bli jordbruksmark.

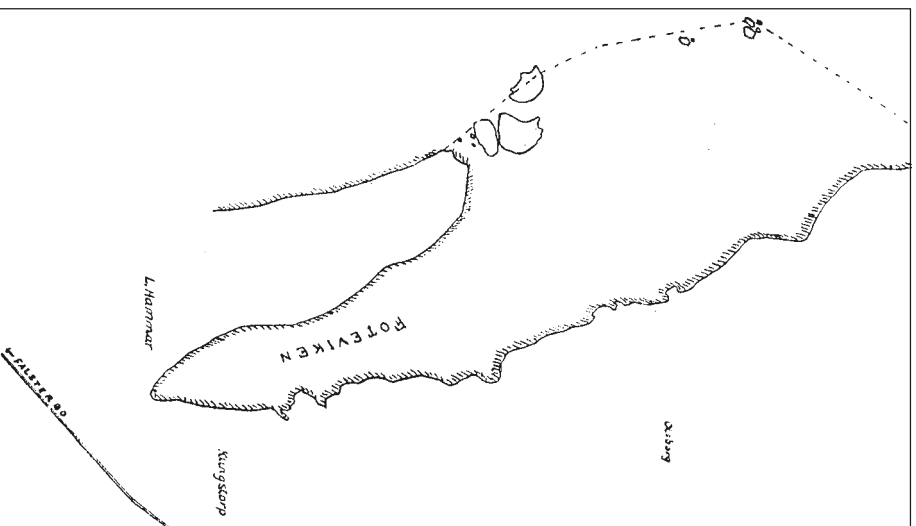
Enligt Harald Lindahls Ljunggen genom tiderna hade man redan omkring 1870 funderat på att torrlägga viken, som då var betydligt större än nu. Danska ingenjörer undersökte djupförhållanden och avgav rapport. Då priset på jordbruksmark var lågt visade sig kostnaderna för utfyllnad för höga den gången.

Under första världskriget blev projektet åter aktuellt. I Skånsk Jordbruksidskrift nr 6 för året 1919 kan man läsa:

”De senaste årens erfarenheter hava med fruktansvärd tydlighet visat oss med vilken sorglös lättsinnighet vi slagit oss till ro och levat för dagen och stunden utan att skänka en tanke åt vilka vägar produktionen haft eller har. Och dock finnas inom våra egna landamåren oändligt många resurser för att öka produktionen av de för vårt folk nödvändiga förmödenheterna...”

Många livsmedel var vid denna tid ransonerade, så man kan förstå att det behövdes jordbruksmark. Man skulle vinna ca 650 har ny mark och dessutom skulle omkring 500 har vattensjuk ängsmark dräneras. Idén gick ut på att man skulle skapa en ”rationell beteskultur” härute med en fristad för ungdjur och hästar under fyra till fem månader varje sommar. Här skulle finnas tillgång till bete och friskt vatten och man skulle bygga skydd mot oväder.

Det var ett seriöst menat projekt man hade startat. Man bildade ”Fotevikens Odlingförening m. b. p. a.” (förkortningen skall utläsas ”med begränsat personligt ansvar” till skillnad från u. p. a. en föreningsform som var ”utan personligt ansvar”). Enligt artkelförfattaren hade man redan tecknat andelar för ca 600.000 krl Varje andel var på 250 kr varav 50 betalades direkt och de 200 vid ammodan. Någon ammodan lär dock aldrig ha kommit då ju projektet inte genomfördes. Förmödligen på grund av att när kriget nu

var över normaliserades varutillförseln inom ett par år och ransoneringsarna upphörde.

Under 30-talet och särskilt i samband med byggandet av kanalen togs idén upp på nytt. Man hade problem med var man skulle dumpa sandmassorna från grävningarna och förslag fanns att lägga dem i Foteviken. Av detta blev dock intet, det var enklare att släppa sanden litet här och var i Höllviken och Kämpingebukten.

Som avslutning vill jag återge artkelförfattaren Einar Thuringss patriotiska slutkläm:

”I dessa ansvarsfulla tider, då det fordras att var man gör sin plikt, må vi alla fylkas kring de uppgifter, som föra till målet att göra Sverige stort och rikt; vägarna dit äro många, men den första, den ädlaste och största av dem är kärleken till och arbetet för främjandet och lyftandet av vår modernärning”.

På Ljunggen ges ut av
Kulturföreningen
Calluna

Styrese
Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Christer Holgersson
Barbro Gunnarsson
Bertil Lundahl

Redaktör
Christian Kindblad
christian.kindblad@copyquick.se

Ansvarig utgivare
Ingemar H. Johansson
ingemar.h.johansson@swipnet.se

Grafisk form
Christian Kindblad

Tryck
CopyQuick, Malmö

Adress
Kulturföreningen Calluna
V. Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken

040-45 11 48
Postgiron
250862-0

Tidningen utkommer
med 3 nummer per år.

Aterge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, Calluna vulgaris

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DA OCH NI PÅ LJUNGEN